

MEDIJI I PRAVA DETETA

Praktična uputstva za zaposlene u medijima

Za UNICEF pripremila organizacija MediaWise

Drugo izdanje 2005. god.

Mediji i prava deteta

Sadržaj

Strana

- 3. KAKO KORISTITI OVAJ PRIRUČNIK
- 4. ZAPOSLENI U MEDIJIMA I PRAVA DETETA
- 4. KONVENCIJA O PRAVIMA DETETA
- 6. DECA SA SMETNJAMA U RAZVOJU I INVALIDITETOM
- 8. DECA I DISKRIMINACIJA
- 10. DECA I PORODICA
- 12. DEČJI RAD
- 14. DECA I ORUŽANI SUKOB
- 16. ZDRAVLJE I DOBROBIT DECE
- 18. IDENTITET DETETA
- 20. MIŠLJENJE DETETA I GRAĐANSKE SLOBODE
- 22. DECA U SISTEMU ZAŠTITE
- 24. DECA I MEDIJI
- 26. DECA U MEDIJIMA
- 28. OBRAZOVANJE
- 30. DECA I KRIMINAL
- 32. SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE I
ISKORIŠĆAVANJE DECE
- 34. ODGOVORNOST DRŽAVE

Aneksi

- 36. REZIME *KONVENCIJE UJEDINJENIH
NACIJA O PRAVIMA DETETA* ZA NOVINARE
- 44. MILENIJUMSKI CILJEVI RAZVOJA UN
- 46. SVET PO MERI DETETA?
- 48. UPUTSTVA I PRINCIPI MEĐUNARODNE
FEDERACIJE NOVINARA ZA IZVEŠTAVANJE O TEMAMA
KOJE SE TIČU DECE
- 50. UPUTSTVO EVROPSKE ZDRAVSTVENE KOMUNIKACIONE
MREŽE ZA IZVEŠTAČE SPECIJALIZOVANE ZA ZDRAVSTVO
- 51. KALENDAR „PRILIKA“
- 53. KORISNI MEĐUNARODNI KONTAKTI

Ovaj priručnik je priređen za zaposlene u medijima koji rade na pričama o deci kako bi shvatili prava deteta i kako bi ih ohrabrio da se bave tim temama. Priručnik sadrži ideje i izazove za novinare, ali i za one koji žele da potrebe dece, njihovi problemi, uspesi i želje dobiju prostora u medijima.

Svrha priručnika je da dovede do odgovornog izveštavanja o deci i o uticaju odluka koje donose odrasli i ponašanja odraslih na njihove živote. Uz podršku UNICEF-a i Međunarodne federacije novinara (IFJ), priručnik se koristi kao osnova za programe obuke novinara širom sveta.

Priručnik je prvi put pripremljen za potrebe UNICEF-a 1999. godine povodom obeležavanja desetogodišnjice Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta. Zasnovan je na iskustvima iz prakse profesionalnih novinara, a napisala ga je organizacija za etiku u medijima iz Velike Britanije, MediaWise (ranije PressWise).

Istraživanje i priprema

Prvo izdanje: Majk Džejmpson (Mike Jempson) i

Deniz Serl (Denise Searle)

Drugo izdanje: Šarlot Beri (Charlotte Barry) i

Majk Džejmpson (Mike Jampson)

MediaWise i UNICEF zadržavaju prava na sadržaj ovog priručnika. Materijal može da se koristi za potrebe obuke, uz pozivanje na izvor. (Više detalja na zadnjoj korici).

ISBN: 0-9547620-3-7

Januar 2005.

Kako koristiti ovaj priručnik

Zaposleni u medijima su u dobroj poziciji da održavaju pitanje dece u fokusu medija tako što će nadzirati da li se i kako poštuju prava deteta i ukazivati na one koji se ne odazivaju svojim obavezama prema deci.

Ovaj priručnik je pripremljen da bi novinarima omogućio da razumeju prava deteta i da bi im sugerisao kako ta prava mogu biti polazna tačka za nove izveštaje u štampanim i elektronskim medijima.

Priručnik donosi moguće novinarske priče zasnovane na članovima Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta i nudi kriterijume koji omogućavaju zaposlenima u medijima da procene da li oni sami i medijska industrija uopšte poštuju prava deteta u profesionalnoj praksi.

Poglavlje „Aneksi“ sadrži jednostavan Vodič kroz Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta, kao i kroz ciljeve UN za poboljšanje života dece, koje je potpisala većina zemalja sveta. Tu su takođe etičke smernice za medijske profesionalce, kalendar međunarodnih dana posvećenih deci koji mogu poslužiti kao povod za izveštaje te više od 60 korisnih međunarodnih kontakata od kojih novinari mogu dobiti informacije, činjenice, izjave i savete.

Nadamo se da će vam priručnik biti koristan za tačno i pozitivno predstavljanje dece.

Lin Geldof

(Lynn Geldof)

Regionalna savetnica za komunikacije

Regionalna Kancelarija UNICEF-a

za Centralnu i Istočnu Evropu i

Zajednicu nezavisnih država

Majk Džejmpson

(Mike Jempson)

Direktor

MediaVise Trust

Zaposleni u medijima i prava deteta

Novinari su borci za ljudska prava. Oni kao oči, uši i glas javnosti skreću pažnju na zloupotrebu vlasti i ljudskih prava, često uz veliki lični rizik. Oni svojim radom mogu podstaći vlasti i građanske organizacije na promene koje će poboljšati život ljudi.

Novinari, foto-reporteri i urednici često prikazuju patnje dece uhvaćene u okolnostima na koje ona ne mogu uticati ili dece koju odrasli eksploatišu odnosno zlostavljaju. Međutim, podjednako je važno da se i u drugim, običnijim vestima prikazuje „ugao deteta“. Na primer, dobar način da se oceni izmena nekog propisa ili poreske politike jeste razmatranje u kojoj će meri taj propis koristiti ili štetiti deci.

Način na koji mediji predstavljaju ili čak ignorišu decu može uticati na odluke koje se donose o deci i na odnos društva prema deci. Mediji često prikazuju decu samo kao neme „žrtve“ ili ljupka „nevinašca“. Omogućavajući deci i omladini da u svoje ime govore o svojim nadama i strahovanjima, o svojim uspesima i o uticaju ponašanja odraslih na njihov život, zaposleni u medijima mogu podsetiti javnost da deca zaslužuju poštovanje kao pojedinci.

Konvencija o pravima deteta

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta (u daljem tekstu „*Konvencija*“) utvrđuje šta vlade i pojedinci treba da čine za jačanje i zaštitu nedeljivih ljudskih prava sve dece. *Konvencija* je jednoglasno usvojena u Generalnoj skupštini UN 20. novembra 1989, a ratifikovale su je sve zemlje sveta (osim Somalije i Sjedinjenih Američkih Država).

Ratifikujući *Konvenciju* države su se obavezale da osiguraju da deca odrastaju u bezbednim uslovima, da dobijaju podršku, pristup kvalitetnom obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, kao i dobar životni standard. Potpisujući *Konvenciju* vlade su se saglasile da će štiti deci od diskriminacije, seksualnog i komercijalnog iskorišćavanja i nasilja te da će se posebno starati o deci bez roditelja i o mladim izbeglicama.

Države time priznaju prava dece:

- da iskazuju mišljenje, posebno o odlukama koje ih se tiču;
- na slobodu mišljenja, izražavanja, savesti i veroispovesti;
- na privatn život i na igru;
- da osnivaju svoje klubove i druge organizacije;
- da imaju pristup informacijama (posebno državnim i medijskim);
- da objavljuju svoje ideje i saznanja.

Konvencija o pravima deteta sadrži merila za ocenjivanje nastojanja država da poboljšaju život dece. Svakih pet godina vlade moraju da podnose izveštaj o napretku Komitetu UN za prava deteta. Komitet se sastaje s predstavnicima vlada i uzima u obzir stavove nevladinih organizacija pre nego što predloži dalje korake koje svaka zemlja mora preduzeti da bi ispunila svoje obaveze.

Mnoge zemlje su potpisale i fakultativne protokole uz *Konvenciju* koji se odnose na decu zahvaćenu oružanim sukobima, na trgovinu decom, prostituciju i pornografiju. Ovi protokoli, koji su stupili na snagu 2002. godine, zahtevaju od vlada da posebno izveštavaju o naporima za suzbijanje tih oblika eksploatacije dece. Kasnije su se mnoge zemlje saglasile i da primene „Protokol iz Palerma“ koji je povezan sa *Konvencijom UN o suzbijanju međunarodnog organizovanog kriminala* iz 2000. godine, a koji se odnosi na trgovinu ženama i decom.

Sve države članice UN saglasile su se da rade na ispunjavanju osam Milenijumskih ciljeva koji bi trebalo da bitno poboljšaju život dece. Najmanje 150 zemalja je ratifikovalo i *Konvenciju broj 182* Međunarodne organizacije rada o iskorenjivanju najgorih oblika dečjeg rada (uključujući seksualno iskorišćavanje), koja je stupila na snagu 2000. godine. Period od 2000. do 2010. godine bio je proglašen Međunarodnom decenijom kulture mira i nenasilja za decu sveta, a period 2003–2012. za Dekadu UN posvećenu pismenosti. Ciljevi ovih dekada, kao i drugih koje su kasnije formulisane, daju novinarima bogat izvor tema. Pažnja medija je jedna od najboljih garancija da će se uložiti napori u postizanje istinskih promena u životu dece.

Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

- Proučite pravni i društveni položaj dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom. Da li ona imaju manje mogućnosti nego druga deca zato što ne postoje propisi o njihovim pravima ili zbog predrasuda? Da li se stavovi i mogućnosti razlikuju u zavisnosti od smetnje koju ona imaju? Razgovarajte s decom o izvoru predrasuda. Kada govore o svojim iskustvima, deca mogu razbiti predrasude i pogrešna shvatanja o ljudima koji su „drugačiji“.
- Da li roditelji dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom mogu dobiti savet, novčanu potporu i praktičnu pomoć? Da li je ta pomoć besplatna ili zavisi od njihovih mogućnosti? Pišite o samopomoći i o organizacijama koje rade sa decom sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i sa njihovim porodicama.
- Mnoga deca sa smetnjama u razvoju ne uspevaju da razviju svoje mogućnosti jer odrasli smatraju da ih ona uopšte nemaju. Da li deca imaju podršku i podstrek da se uključe u građansko društvo? Da li decu pitaju o njihovim posebnim potrebama: obrazovanju, prevozu, pristupu javnim zgradama, objektima za rekreaciju, o urbanističkim rešenjima i sl.? Kakva im je podrška dostupna kada se suoče sa diskriminacijom?
- Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom nailaze na praktične probleme jer projektanti, graditelji i proizvođači zanemaruju posebne potrebe te dece. Izveštavajte o proizvodima i službama nastalim kroz saradnju u projektovanju, u svojoj zemlji i drugde. Kako država poboljšava pristup javnim zgradama, prevozu i sl.?
- Obavestite javnost o zlostavljanju u ustanovama za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, posebno ako deca nemaju nikoga ko bi se zauzeo za njih. Ko upravlja tim ustanovama i kako se one finansiraju? Pišite o pozitivnim primerima metoda lečenja i brige u svojoj zemlji i drugde. Kako deca to vide?

Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

► Da li je tema vašeg izveštaja mlada osoba ili smetnja u razvoju? Da li ste osobu koju pominjete u izveštaju najpre predstavili imenom i prezimenom? Da li ste joj u izveštaju omogućili da sama govori o sebi? Jeste li je pitali da li želi da se pomene invaliditet koji ima i kako? Ako ste ga pomenuli, da li je to zaista bitno za izveštaj? Na primer, ako deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom vode akciju da bi dobila pristup nekoj zgradi, smetnje koje imaju mogu biti važne, ali one ne igraju ulogu ukoliko se deca zalažu da se sačuva neki deo prirode ili ako prikupljaju novac za nešto što nije povezano s njihovim smetnjama.

► Izrazi koje koristimo za ljude sa smetnjama u razvoju i invaliditetom mogu, s jedne strane, doprineti razumevanju i promeni stava, ali s druge strane, mogu da prošire predrasude i neznanje. Da li ste neke izraze koristili u negativnom ili prenesenom značenju koje se može pogrešno shvatiti ili koje može da uvredi osobe sa smetnjama u razvoju i invaliditetom? Da li ste koristili pravilne, posebne izraze ili ste se oslonili na „narodne“ izraze i stereotipe koji mogu biti uvredljivi i grubi? Ako niste sigurni, pitajte stručnjaka, pa i samu decu sa smetnjama. Ima razlike između ukazivanja na društvenu nejednakost koja decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom dovodi u neravnopravan položaj i emotivnog pisanja koje samo izaziva sažaljenje.

► Imajte na umu da smetnja može biti posledica bolesti, ali ona sama po sebi nije bolest niti je zarazna. Deca s teškoćama pri učenju nisu isto što i mentalno bolesna deca, postoje raznorodne teškoće s vidom i govorom, ljudi koriste invalidske stolice iz raznih razloga, cerebralne bolesti, Daunov sindrom, disleksija i posledice rubeola nisu isto. Nisu svi ljudi sa smetnjama hronično bolesni; mnogi sebe ne smatraju bespomoćnim žrtvama, a neki smetnje smatraju nametnutim konceptom jer se društvo ne stara o potrebama svih svojih članova.

Deca i diskriminacija

- Da li je diskriminacija u vašoj zemlji uobičajena, npr. prema nacionalnim manjinama? Proučite razloge i posledice, posebno posledice po decu. Deci koja su žrtve diskriminacije dajte priliku da javno kažu kako ih to pogađa i kako se osećaju.
- Da li u vašoj zemlji vlada ili neka nevladina služba prikupljaju i objavljuju podatke o deci? Da li ti podaci pokazuju da postoji diskriminacija između dečaka i devojčica, bogatih i siromašnih, seoske i gradske dece, dece sa invaliditetom i smetnjama u razvoju i dece bez njih, između etničkih grupa i sl.?
- Da li se priznata jednakost svih odnosi i na devojčice i mlade žene, na izbeglice, na strane državljane i doseljenike? Kako se zdravstvo, školstvo i službe za zapošljavanje odnose prema deci iz manjinskih grupa? Kakvu ulogu ima diskriminacija u nasilju među decom?
- Proučite prioritete države, ciljeve i afirmativne akcione programe za smanjenje diskriminacije. Ko i kako nadzire njihovo sprovođenje? Izveštavajte o radu državnih službi koje sprovode politiku nediskriminacije i o radu NVO na prevazilaženju predrasuda o manjinama.
- Izveštavajte o merama koje vlasti u vašoj zemlji preduzimaju kako ne bi došlo do diskriminacije u zakonodavstvu, u politici i uslugama, što obuhvata i strategiju za rešavanje problema koje, na primer, otkriju nevladine organizacije ili Odbor za prava deteta.
- Izveštavajte o aktivnostima države za pomoć ranjivoj deci ili deci u lošem položaju, npr. siromašnoj deci ili deci oboleloj od side. Da li deca osećaju da im te aktivnosti pomažu?

Deca i diskriminacija

► Novinarstvo se bavi pojedinostima i činjenicama, ali se često oslanja na uopštavanje za koje nema činjeničnih dokaza. Da li ste i vi pali u tu zamku ili ste se suprotstavili tvrdnjama o tome da su samo deca iz neke određene zajednice odgovorna za „talase kriminala“ odnosno za ugrožavanje stabilnosti u društvu? Uopštavanje te vrste je retko kada osnovano, a podstiče na diskriminaciju manjina.

► Da li ste naveli koje je rase dete, koje je nacionalnosti, veroispovesti ili koju smetnju ima? Da li je to baš važno za izveštaj?

► Da li ste sigurni da izrazi o pripadnicima manjina, devojkicama i devojkama nisu uvredljivi ili da ne podržavaju stereotipe?

► Da li podrazumevate da je neko dete određene kulturne, nacionalne ili verske pripadnosti? Proverite činjenice pre objavljivanja.

► Da li ste ikada proučili publikacije i programe koje objavljuju manjinske nacionalne grupe ili koje su njima namenjene? Da li ste razgovarali s novinarima koji se time bave?

► Da li ste proverili tačnost tvrdnji rasističkih i nacionalističkih grupa i da li ste, s druge strane, razgovarali sa onima koji su napadnuti, pa i sa decom?

► Da li ste proverili „zvanične“ tvrdnje o romskoj deci i o mladima iz drugih manjinskih nacionalnih grupa? Da li ste potražili stavove i mišljenja dece o tome?

► Da li je vaš izveštaj o deci koja žive sa HIV-om i sidom medicinski tačan i potkrepljen dokazima? Nagađanje i senzacionalizam mogu podstaći i probuditi predrasude.

Deca i porodica

- Kako propisi u vašoj zemlji određuju „porodicu“? Da li taj naziv obuhvata širu porodicu ili samo najužu porodicu, „nukleus“ porodice? Da li su porodično pravo i postupak razvoda braka pravedni prema deci i da li se uzima u obzir ono što je najbolje za dete? Da li deca mogu da se izjasne kada se sud ili socijalna služba umešaju u njihov život?
- Priče o tome kako se organizuje život u porodici sa jednim roditeljem mogu biti veoma zanimljive ukoliko se pažljivo predstave. One su i dobar pokazatelj efikasnosti odnosa društva, na primer, prema staranju o detetu. O odrastanju u nekonvencionalnoj porodici pišite tako da time ne ugrozite dete. Pišite o aktivistima koji pokušavaju da poboljšaju stanje.
- Istražite teme koje se odnose na trudnoću i roditeljstvo maloletnika. Kako se snalaze mlade majke? Šta rade njihovi rođaci i prijatelji? Šta one misle o tome kako njihov uzrast utiče na život njihove dece?
- Kada roditelj mora u zatvor, da li se razmatra kakve će to posledice imati po decu? Da li majke u zatvoru mogu da zadrže uz sebe bebe? Izveštavajte o istraživanjima kako to utiče na tu decu i o akcijama koje se preduzimaju kako bi se sadašnje stanje poboljšalo.
- Kakav je odnos vlasti prema zahtevu porodica za dolazak ili odlazak iz zemlje? Izveštavajte o nastojanju porodica da ostanu zajedno kada im preti razdvajanje zbog zvanične odluke. Pitajte decu šta osećaju i kakva iskustva imaju s tim.

Deca i porodica

► Da li vaš izveštaj pomaže da se razume kako će neka nova državna politika uticati na porodicu? Da li prenosite informacije koje društvu omogućavaju da pomogne deci kojoj su potrebni staranje i zaštita odnosno da dobiju pomoć države ili nevladinih tela?

► Da li vaš izveštaj pomaže da se razume kako deluje sistem porodičnog prava? Na primer, da li se u vašem izveštaju o razvodu braka u kojem ima i dece objašnjava kakva prava imaju deca prilikom utvrđivanja alimentacije ili se odlučuje samo o tome s kim će deca živeti?

► Da li je vaš izveštaj o borbi za starateljstvo zasnovan na činjenicama i tačan? Da li ste izbegli da iznosite imena i da koristite fotografije koje emotivno iskorišćavaju decu? Ako ste pisali o burnom razvodu slavni ličnosti, da li ste vodili računa o posledicama po njihovu decu? Da li ste to razmotrili s njihovim roditeljima i pravnicima?

► Kada pišete o deci u sistemu zaštite (u domovima, školskim internatima, starateljskim porodicama ili u privremenom smeštaju), da li proveravate pravila o iznošenju ličnih podataka u tim slučajevima i da li utvrđujete mogu li deca da viđaju roditelje ako to žele? Da li, kada je to moguće, o tome razgovarate s decom i prenosite i njihove stavove?

► Da li ste poštovali procedure za dobijanje dozvole da razgovarate sa decom koja nisu u poziciji da slobodno iznesu svoje mišljenje? Da li vlasti poštuju pravo dece da iznesu svoje mišljenje?

Dečji rad

- Pišite o nastojanjima ili neuspehu vlasti da kroz kampanje informisanja, propise i inspekciju rada, kroz školstvo, obuku i drugo zaštiti decu od ekonomske eksploatacije. Da li je vaša zemlja ratifikovala Konvenciju Međunarodne organizacije rada broj 29 (1930) ili broj 138 (1973) o radu dece, odnosno broj 182 o iskorenjivanju najtežih oblika dečjeg rada (prinudnog rada, ropstva i seksualnog iskorišćavanja u komercijalne svrhe)?
- Potražite skrivene oblike rada dece: tajne fabrike, prinudni rad, prostituciju, devojčice kojima se uskraćuje školovanje da bi pomagale u kući. Razgovarajte s decom koja rade, ali zaštitite njihov identitet. Koliko sati rade? Koliko su plaćena? Da li rade po svom izboru i mogu li da napuste posao, mogu li da se udružuju? Da li vlasti proveravaju uslove rada? Šta radi sindikat?
- Proverite poreklo robe u velikim radnjama. Da li poslovođe znaju kako je i gde roba proizvedena? Ako u proizvodnji te robe rade deca, pitajte kupce šta misle o tome, a naročito pitajte decu.
- Neke porodice se oslanjaju na pomoć dece da bi obezbedile osnovne prihode domaćinstva ili održavale porodični posao. Da li su ta deca eksploatisana ili predstavljaju najvažniji deo privređivanja te porodice? Koliko sati rade? Imaju li neku drugu mogućnost? Da li im dopuštaju da se školuju?
- Pravo deteta na igru obuhvata slobodu istraživanja ideja, maštanja, razvoja talenta i druženja. Članci i fotografije o dostignućima dece u sportu i o aktivnosti u kulturi su zabavni i podsticajni za druge. Izveštaji o nepostojanju javnih mesta za igru ili o njihovoj prodaji kako bi javni sektor došao do novca ili o nesrećama zbog opasne opreme za igru na tim mestima ukazuju na javnu odgovornost za bezbednost mesta za igru.

Dečji rad

- ▶ Da li ste razmišljali o tome kakve su implikacije minimalnog zvaničnog uzrasta za rad? Da li ste razmotrili kakve će trajnije posledice po dete i društvo nastati ako se nekoj deci uskrati mogućnost školovanja i ako tu decu eksploatišu?
- ▶ Da li ste pisali o kažnjavanju poslodavaca zbog dečjeg rada ili zbog uslova u kojima su radili mladi radnici? Da li ste potražili statističke podatke o povredama i smrtnosti dece na radu?
- ▶ Da li ste potražili siguran način da u članak o tome unesete stavove i izjave dece-radnika?
- ▶ Da li ste skrenuli pažnju na najočiglednije oblike dečjeg rada (ulični prodavci, perači vozila, čistači cipela, kuriri i sl.) i saznali zbog čega i za koga deca rade, odnosno koliko su plaćena? Da li ste u izveštaju ukazali na opasnost po decu koja rade i da li ste utvrdili ko ih prisiljava da rade i eksploatiše?
- ▶ Da li ste razgovarali sa nevladinim organizacijama (uključujući i sindikat) o tom iskorišćavanju u komercijalne svrhe? One mogu da vam daju korisne međunarodne i privredne kontakte za pripremu članka o tome.
- ▶ Da li vaš izveštaj ukazuje na razliku između bezbednih i maštovitih mesta za igru i razonodu i mesta koja to nisu? Da li ste naglasili važnost odgovarajućeg održavanja i nadgledanja tih mesta? Da li ste pitali sportske zvezde i istaknute poslovne ljude o tome kako su se igrali kada su bili deca?

Deca i oružani sukob

- Fokusirajte se na posledice oružanog sukoba po decu: neposredno ugrožavanje života, psihičkog i fizičkog zdravlja, razvoja, kao i na posredne posledice po službe za brigu o deci i porodici. Izveštavajte i o drugim rizicima po decu (škole dugo ne rade, napadi iz vazduha izazivaju traumu i sl.) i o tome kako se deci može pomoći i kako ih zaštititi. Zabeležite koliko su deca hrabra tokom napada. Političkom kontekstu dodajte humanu perspektivu.
- Mnoga deca ginu ili bivaju trajno onesposobljena od protivpešadijskih mina. Kako se vaša država odnosi prema tome i kakav stav ima o proizvodnji i polaganju nagaznih mina? Pišite o uklanjanju mina i o staranju o onima koje su mine povredile ili su im nanele traume.
- Kakva se pomoć pruža deci u posleratnom periodu (lečenje rana i trauma, repatrijacija i spajanje porodica, ustanove za zbrinjavanje dece bez roditeljskog staranja, škole)? Da li se za decu izdvaja dovoljno sredstava? Kako na decu utiču strategija ekonomske obnove ili ekonomske sankcije? Razgovarajte s decom izbeglicama i interno raseljenom decom, kao i sa decom koja su u ratu ostala bez roditelja.
- Da li su neprijateljske ili „prijateljske“ snage silovale ili drugačije seksualno zlostavljale devojčice i devojke? Koliko ih je zato ostalo u drugom stanju? Ima li zbog toga polnih bolesti? Šta je učinjeno da bi im se pomoglo? Da li su te devojčice i devojke zato prokažene?
- Kakve obaveze prema deci ima vaša država tokom rata (Konvencija o pravima deteta, IV ženevska konvencija i protokoli, Principi iz Kejptauna iz 1997)? Da li vojska regrutuje mlađe od 18 godina? Da li su vojska, policija i službe za vanredne situacije obučene i uvežbane za zaštitu dece? Kakvim rizicima su izložena deca potencijalnih neprijatelja kada pretil sukob?

Deca i oružani sukob

► Da li ste izveštavali o tome šta vaša zemlja (ili zemlja iz koje izveštavate) radi kako bi zaštitila decu od uticaja rata i njegovih posledica (što se odnosi i na usluge bolnica, sirotišta, škola i savetovaništa)?

► Da li ste bili maksimalno objektivni i precizni kada ste izveštavali o sukobima? Pazite da ne širite glasine; one se javljaju čim se začuje prvi pucanj.

► Da li se vaš izveštaj zasniva na „rekla-kazala“ informacijama, posebno o deci-vojnici? Jeste li proverili da slike (naoružane) dece-vojnika nisu nameštene iz propagandnih razloga, što decu izlaže dodatnim rizicima?

► Da li vaš članak sadrži stvarno iskustvo neke mlade osobe koja je učestvovala u sukobu? Reči deteta podstiču humanost kod čitaoca/gledaoca/slušaoaca, ali bezbednost tog deteta mora biti na prvom mestu, pa treba dobro razmisliti o tome kako da se zaštiti identitet deteta.

► Posebno pazite kada koristite fotografije dece zarobljene tokom sukoba da ne bi bila izložena posledicama kao što su ubistvo, stigmatizacija ili diskriminacija. Zaštitite identitet svedoka sukoba, jer će njegovo svedočenje možda biti potrebno na suđenju zbog ratnih zločina.

► Kad god je to moguće, pokušajte da sačuvate dostojanstvo onih o čijem iskustvu govorite. Kada je moguće, otkrijte njihov identitet i prenesite kontekst, ali poštujujte njihovu želju kada žele da ostanu anonimni. Izbegavajte da decu pretvarate u „simbole patnje“.

Zdravlje i dobrobit dece

- Pratite zvanične izveštaje i statističke podatke o zdravlju dece u svojoj zemlji, npr. stopu smrtnosti novorođenčadi, smrtnost dece do 5 godina, stopu obolevanja i mogućnost sprečavanja bolesti kao što su tuberkuloza i difterija. Potražite objašnjenja od priznatih stručnjaka. Obratite pažnju na to da li se iz statističkih podataka može zaključiti da postoji diskriminacija.
- Istražite epidemije dečijih bolesti i njihove uzroke; ne zaboravite na pitanja životne okoline i na uticaj i prikladnost državnih zdravstvenih službi. Da li postoje programi masovne vakcinacije? Kako država upravlja zdravstvenom zaštitom dece? Uporedite finansiranje ovih sa finansiranjem drugih javnih službi.
- Istražite stanje u akušerstvu i pedijatriji kroz angažovan, emotivan članak koji budi pažnju i podstiče humanost javnosti. Da li je broj problema pri porođaju visok? Da li je bolnička služba za decu efikasna i da li je prilagođena deci? Istražite da li se primenjuju napredne metode lečenja dece, npr. presađivanje koštane srži obolelima od leukemije. Da li se dugo čeka na elementarne operacije?
- Kako se leče i kako su smeštena deca koja žive sa HIV-om i sidom? Koji sistemi podrške postoje? Istražite efikasnost kampanja zdravstvenog obrazovanja koje pomažu deci da donesu utemeljene odluke o svom životu, posebno o ishrani i seksualnom ponašanju.
- Istražite okolnosti u kojima deca žive, uče i igraju se. Šta se radi (npr. u školama) da bi se povećalo znanje o zdravom načinu života (ishrana, droga, zagađenost, rekreacija, bezbednost u saobraćaju, seksualno ponašanje, pušenje, sport)?

Zdravlje i dobrobit dece

- ▶ Da li je materijal za vaš tekst temeljito proveren i tačan? Neosnovani „zastrašujući napisi“ o zdravstvu mogu doneti više štete nego koristi, jer podstiču neopravdano nepoverenje u zdravstveno osoblje, ali i u medije; oni čak mogu izazvati i opštu paniku.
- ▶ Da li ste primenili preporuke Svetske zdravstvene organizacije novinarima koji pišu o zdravstvu? (*Pogledajte Aneks V*).
- ▶ Da li vaš izveštaj doprinosi razumevanju dečijih bolesti, preventivnih mera i načina lečenja? Da li ste naveli gde se mogu dobiti informacije i pomoć kada se radi o specifičnim medicinskim stanjima?
- ▶ Da li ste dobili dovoljno informacija od vlasti i da li su one pouzdane? Da li vaš prilog pomaže da se razumeju izveštaji i statistički podaci o zdravlju dece?
- ▶ Ako nastojite da mladim ljudima ukažete na HIV i sidu, da li ste u tekst o tome uneli šta oni kažu o odlukama koje donose, kao i jasne informacije o „sigurnom seksu“, o tome da ne treba koristiti tuđe igle i o drugim preventivnim merama?
- ▶ Da li vaš tekst podstiče razumevanje ili stvara predrasude o bolestima i stanjima (kao što je HIV/sida)? Uravnoteženo, na informacijama zasnovano izveštavanje može da primora vlasti da obezbede najbolje moguće lečenje.

Identitet deteta

- Analitički pišite o propisima u vašoj zemlji koji se odnose na nacionalnost i o njihovom uticaju na decu. Kada i kako deca mogu samostalno da se izjasne o svojoj nacionalnosti? Kako dobijaju imena? Šta imena znače? Kakvi se zvanični podaci čuvaju o njihovom životu i da li deca ili njihovi roditelji imaju pristup tim podacima? Kako se može ispraviti eventualna greška ili promeniti ime?
- Istražite zvaničan i nezvaničan sistem usvajanja i hraniteljstva. Da li sistem štiti dete ili ga diskriminiše na osnovu nacionalne ili verske pripadnosti? Istražite prava i probleme sa identitetom koje imaju deca bez roditelja, raseljena deca, usvojena deca i deca u hraniteljskim porodicama. Da li deca imaju pravo pristupa svim raspoloživim informacijama o svom poreklu? Mogu li deca da ustanove ko su im roditelji, genetskim testiranjem ili drugačije? Mogu li o tome slobodno da govore medijima?
- U kojoj meri deca mogu da uživaju svoju kulturu, veroispovest, jezik? Da li država priznaje i finansira škole manjina? Kako one rade i šta je to „različito“ u vezi sa njima? Da li ih deca pohađaju po svom izboru ili zbog pritiska zajednice? Mogu li deca da prelaze iz opštih škola u škole za manjine i obrnuto?
- Izveštavajte objektivno o grupama kojima preči nestanak, pa se bore za ponovno uspostavljanje identiteta. Kako to utiče na decu i kakva je uloga dece u tim grupama?
- Istražite strane organizacije koje nastoje da mlade ljude udalje od lokalne kulture. Šta su njihovi motivi? Kako se finansiraju?

Identitet deteta

► Da li ste u članku pomenuli identitet deteta ? Da li ste decu i roditelje pitali kako žele da ih opišete?

► Da li ste pošteno i objektivno pisali o deci ili njihovim roditeljima koji se bore sa državom oko pitanja svog identiteta, na primer o pravu na veroispovest po svom izboru ili na zaštitu svojih kulturnih vrednosti?

► Kada ste pisali o političkim namerama kulturnih ili manjinskih grupa, da li ste uzeli u obzir stavove i motive svih kojih se to tiče, a posebno uticaj spora na život dece? Pisanje iz ugla deteta može biti svež način za razmatranje takvih problematičnih pitanja.

► Da li vaš članak može da podstakne diskriminaciju i mržnju ili, verovatnije, bolje razumevanje i pomirenje različitih etničkih, kulturnih, verskih grupa? Da li je vaš članak u najboljem interesu deteta, tj. da li uvažava njegovu bezbednost? Da li je članak racionalan i uravnotežen?

► Kada pišete o deci iz manjinskih grupa koje imaju svoj jezik, da li ste se potrudili da i ona mogu da razumeju šta ste napisali o njima? *Primer: prevodi / podnaslovi / predstavljanje materijala u publikacijama na njihovom maternjem jeziku.*

Mišljenje deteta i građanske slobode

- Uključite decu i mlade kada tražite mišljenja o lokalnoj i državnoj politici. Objavite njihove stavove, posebno o socijalnim, obrazovnim i infrastrukturnim projektima koji će imati neposredan uticaj na njih. Podstaknite ih da kažu šta misle o planovima za budućnost.
- Ispitajte kakav pristup informacijama imaju deca i razloge zbog kojih im je ograničen pristup nekim informacijama. Koliko lako deca mogu da dođu do filmova, publikacija i igara koje prikazuju nasilje ili seks? Kada želja da zaštitimo decu prerasta u neopravdanu cenzuru?
- Da li u školama ima časova o građanskim pravima i o funkcionisanju političkih procesa? Na koji način deca koriste svoje pravo da izraze mišljenje – da li izdaju svoje publikacije, prave filmove, koriste Internet, vode intimne dnevnike, organizuju „izbore“?
- Istražite šta se dešava s mladima ako odbiju da ispune svoju zakonsku vojnu obavezu ili neku drugu sličnu obavezu? Da li mlađi od 18 godina imaju pravo da se usprotive vojnoj službi iz ubeđenja ili razloga savesti?
- Istražite pravo dece na stvaranje udruženja i mirno okupljanje. Pišite o deci koja koriste ta prava. Proverite da li ta deca mogu da iznesu svoje stavove.
- Pišite članke o klubovima za mlade i drugim udruženjima za mlade, posebno ako njima upravljaju deca. Kako i zbog čega su osnovani? Kako rade? S kakvim se teškoćama u radu susreću?

Mišljenje deteta i građanske slobode

► Da li vaša publikacija/program pomaže deci da iznesu mišljenje i povežu se s drugima koji imaju iste stavove, interesovanja i želje?

► Da li u članku zloupotrebljavate ugroženost dece ili im namećete vrednosti i stavove koje ona ne razumeju?

► Da li u svojoj publikaciji/programu razmatrate kako će se prikazati kulturna raznovrsnost dece, na primer angažovanjem gostiju, novinara/voditelja, kroz takmičenja ili podršku nekim događajima?

► Da li u svojoj publikaciji/programu izveštavate o onima koji se zalažu za prava i stavove dece (uključujući decu i mlade)?

► Da li ste pisali o deci koja sama nešto organizuju (školske savete, ulične dečije grupe, radničke sindikate i grupe koje vode neku kampanju, umetničke, sportske i hobi klubove) i o deci koja pokreću preduzeća (komercijalna, umetnička i sl.)?

► Kada izveštavate o protestima dece, da li ste se uverili da tu decu ne izlažete riziku od hapšenja, nasilja ili nekih drugih oblika odmazde?

► Da li ste pisali o tome kakav uticaj imaju javne izjave dece o podršci koju su dobila, šta su uspela da promene, o odzivu javnih ličnosti? Da li ste videli sajtove na Internetu na kojima deca iznose mišljenje (npr. www.unicef.org/voy)?

Deca u sistemu zaštite

- Šta se čini da bi se poboljšali uslovi u ustanovama u kojima deca žive i uče? Da li postoji trend ka uspostavljanju manjih, prisnijih rezidencijalnih jedinica? Kako se obučava i nadgleda osoblje? Da li je zabranjeno telesno kažnjavanje i da li se ta zabrana efikasno sprovodi? Kako se sprečava zlostavljanje dece u ustanovama za decu i kako se proverava da li ga ima? Mogu li deca bez rizika da ulože žalbu i iznesu zabrinutost o svim aspektima svog života? Postoje li efikasni i nezavisni sistemi istrage i postupanja u skladu s tim primedbama?
- Koliko je dece u sistemu zaštite na staranju i zašto? Da li su podaci pouzdani? Koliko dece je usvojeno i na hraniteljstvu? Da li mnogo deca beži? Šta se dešava kada odrastu – kakvi su njihovi izgledi za dalje školovanje, zapošljavanje, očekivani životni vek? Razgovarajte sa onima koji su živeli u ustanovama za decu. Gde su sada? Kako im je to iskustvo uticalo na život? Šta oni misle o tome kako se stanje može poboljšati?
- Kako stoje stvari sa usvajanjem i hraniteljstvom u vašoj zemlji? Da li se uzimaju u obzir stavovi i prava deteta? Da li deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom koja su usvojena ili su na hraniteljstvu žive sa drugom decom koja nemaju smetnje? Medijsko izveštavanje može da pomogne da se sistem poboljša i da javnost bude obavještena, posebno kada je informacija o tome malo ili su nepouzdana.
- Da li je međunarodno usvajanje regulisano i kontrolisano? Da li deca imaju mogućnost izbora? Kako su zaštićena od zlostavljanja i iskorišćavanja? Da li deca koja su odvedena od kuće žele da govore o svom novom životu? Da li roditelji koji su dali dete na usvajanje žale zbog toga? Da li su na neki način prevareni? Da li su u kontaktu sa svojim detetom?

Deca u sistemu zaštite

► Da li vaš novinarski izveštaj pomaže da se bolje objasni kako radi sistem za zbrinjavanje dece u rezidencijalne institucije? Da li je jasno koja zakonska prava imaju deca (i njihovi roditelji) da se suprotstave tom sistemu?

► Da li ste se dovoljno raspitali o tome zašto i kako dolazi do toga da se deca nađu u sistemu zaštite? Ako su deca napuštena i/ili uvučena u kriminal, krivica za to nije nužno njihova.

► Da li ste u priču uneli i pozitivne aspekte kako biste izbegli rizik samo zbog toga što javnost ne želi da se suočava sa teškoćama napuštene dece i da se ne bi ponavljao negativan stereotip o toj deci? Da li vaša priča identifikuje decu, da li govorite o deci s visine i izlažete ih antipatiji javnosti?

► Da li izveštavate o mogućnostima koje deca imaju u sistemu zaštite da se učlane u klubove i povežu s drugim mladima? Pozitivno izveštavanje o mogućnostima dece u sistemu zaštite da se reintegrišu u glavne tokove društva može doprineti da se smanje neznanje i predrasude.

► Da li ste iskoristili sve mogućnosti da predstavite decu u sistemu zaštite i omogućite im da u medijima iznesu svoj stav?

► Da li ste naveli informacije o organizacijama koje mogu pomoći mladima koji imaju teškoća kod kuće ili u institucijama? Da li postoje organizacije specijalizovane za pomoć deci razdvojenoj od bioloških roditelja? Da li ste proverili kvalifikovanost grupa koje tvrde da pomažu onima koji tragaju za svojim poreklom?

Deca i mediji

- Posetite škole i klubove mladih i razgovarajte s decom o svom poslu. Pitajte ih da li se slažu sa decom širom sveta kojoj se ne sviđa kako ih mediji predstavljaju:
 - tretiraju ih neozbiljno ili ih teraju da „nastupaju“ kao životinje;
 - koriste „slatke“ ili uznemirujuće slike dece samo da bi izazvali emotivne reakcije javnosti;
 - prikazuju ih kao neznalice ili im se obraćaju s visine, umesto dece govore odrasli čak i kada deca znaju o čemu se radi i sl.;
 - o deci govore kao o homogenoj grupi, a ne kao o pojedincima; reči kao što su „tinejdžeri“, „maloletnici“ ili „omladina“ koriste da bi se naglasili problemi ili nevolje.¹
- Razgovarajte s decom iz raznih društvenih i etničkih grupa. Ona mogu biti odličan izvor za članke i mogu vam dati sveže stavove o temama koje ih se neposredno tiču: obrazovanje, zdravstvo, igra, kultura, politika, siledžijstvo i druge vrste zlostavljanja.
- Pratite aktivnosti ministarstva ili poverenika za zaštitu dece. Smatraju li deca da ih oni predstavljaju na pravi način? Stupite u kontakt sa nevladinim organizacijama koje bi vas mogle povezati s mladima koji imaju zanimljive priče, ali imajte na umu da se sve takve organizacije zalažu za sopstvene ciljeve.
- Istražite kako deca koriste fotografiju i informacione tehnologije, Internet, „četovanje“, mobilne telefone i dr. Umeju li da se zaštite od štetnih materijala? Imaju li iskustva s neprihvatljivim nastupom odraslih ili komercijalnih organizacija?

¹ Izvor: **Interviewing Children: a guide for journalists and others**, Sarah McCrum & Lotte Hughes, Save the Children, UK, 1998, ISBN 1 899120 71 8.

Deca i mediji

► Zaposleni u medijima su dužni da poštuju ljudska prava dece i u radu i u predstavljanju dece. Da li su vaš rad i način na koji ste prikupili podatke u skladu s tim? (*Pogledajte Aneks IV*).

► Da li ste članku pristupili sa unapred utvrđenim stavom o tome šta želite da vam deca kažu? Da li ste ispravno preneli to što su deca zaista rekla, da li će se ona prepoznati kada budu čitala vaš članak ili ste njihove ideje protumačili iz perspektive odraslih?

► Da li ste tokom razgovora s decom

- obezbedili da se deca osećaju udobno i da ih niko nije naterao na razgovor?
- odvojili dovoljno vremena da deci objasnite svoje namere?
- dobili saglasnost dece da objavite njihova imena i fotografije?
- objasnili deci kako da vam se jave i dobiju to što ćete objaviti?

► Da li ste utvrdili moguće posledice po dete ako objavite njegovo ime ili fotografiju, da li ste o tome razgovarali sa detetom, roditeljima ili starateljima i sa kolegama u redakciji?

► Da li ste izjave i tvrdnje dece proverili pre objavljivanja onako kao što biste proverili izjave i tvrdnje odraslih?

► Da li ste se postarali da obezbedite odgovarajuću i poverljivu podršku ili savet deci koja govore o svom zdravlju, psihičkom ili seksualnom zlostavljanju, komercijalnoj eksploataciji i drugim oblicima kriminalne aktivnosti?

Deca u medijima

- Sredstva javnog informisanja imaju najširi uticaj na naš život. Zaposleni u medijima mogu doprineti poboljšavanju „medijske pismenosti“ dece i odraslih tako što će objašnjavati kako mediji rade i kako treba tumačiti poruke koje mediji prenose.
- Kada se deca i mladi angažuju u medijima, veoma je važno da to bude pažljivo planirano kako bi svakome bilo jasno šta se sme, a šta ne sme raditi. Ako vaše medijsko preduzeće hoće da podstakne decu da se angažuju u mediju, trebalo bi da ima specijalizovanog savetnika/izveštača/urednika za decu koji bi utvrdio osnovna pravila, npr. bezbedno radno okruženje i proces rada, mehanizam nadzora i obuka instruktora, zvanično uvođenje „mladih novinara“, uputstva za rad urednika i sl. Idealan početak je angažovanje članova klubova mladih novinara koji su vešti u korišćenju tehnologije za komunikacije.
- Ako deca borave na radnom mestu, medijsko preduzeće mora dobiti pisanu saglasnost roditelja/staratelja i obezbediti odgovarajući prihvatač za pratioce, prvu pomoć, pauze u radu, osveženje i prevoz od kuće i do kuće.
- Uputite mlade u osnovne novinarskog rada i pravila medijske proizvodnje. Omogućite im da sami odluče kojim će se temama baviti.
- O tome kako vaše preduzeće može da se uključi u godišnji Međunarodni dečiji dan radio-televizijskog programa (International Children's Day of Broadcasting – ICDB) i o drugim idejama (Media Activities and Good Ideas by, with and for Children, MAGIC) možete saznati više na sajtu www.unicef.org/magic. Tu se nalaze veze iz svetske mreže zaposlenih u medijima i mladih ljubitelja medija, kao i veza do Medijske mreže mladih ljudi Evrope i Srednje Azije (Young People's Media Network for Europe and Central Asia).

Deca u medijima

► Da li ste vi ili vaše preduzeće razmotrili i fizičke i psihičke rizike kojima su deca izložena kada rade na medijskim projektima? Utvrdite postupke, uputstva i način nadzora da biste zaštitili decu kada rade s vama (pratioce, zdravstvene i bezbednosne mere i sl.).

► Da li ste sigurni da ne eksploatišete decu u komercijalne svrhe?

► Da li su planiranje i obuka osoblja i dece bili dovoljni da deca shvate šta smeju, a šta ne? Da li deca znaju da postoje propisi o medijima? Da li imaju mentora koji im može dati stručni savet?

► Da li ste se jasno dogovorili sa decom o pravilima i obimu uredničke kontrole nad njima, čime se izbegavaju neosnovana očekivanja, uznemirenje i zbrka? Da li su njihovi instruktori realno utvrdili šta deca mogu i šta će biti potom?

► Postoji li sistem ocenjivanja koji mladima može dati povratnu informaciju o njihovom radu? Da li se tražilo mišljenje dece i da li su ona obaveštena o reagovanju publike?

► Znete li za „Manifest radija“ (The Radio Manifesto, www.worldradioforum.org) koji su sastavili mladi emiteri iz celog sveta? Znete li da se svake treće godine održava Svetski samit o medijima za decu i maloletnike (World Summit on Media fir Children and Adolescents, www.childrensmediasummit.com)? Znete li za Svetsko udruženje programa za mlade čitaoce štampe (World Association on Newspapers Young Reader Programmes, www.wan-press.org)?

Obrazovanje

- Istražite da li su sva deca zaista ravnopravna u sistemu obrazovanja – dečaci i devojčice, deca na selu i u gradu, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, pripadnici manjina itd.
- Da li učenici mogu da utiču na pravila i disciplinske procedure kroz školske savete? Da li deca mogu da biraju koje će časove pohađati? Saznajte da li i kako roditelji mogu uticati na gradivo i obrazovanje. Kakva je njihova uloga u upravljanju školom?
- Uporedite vrste školskih ustanova (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, državne i privatne škole). Da li su neka deca na gubitku zato što je školarina preskupa?
- Pogledajte kakav je brojčani odnos nastavnika i učenika. Kakav uticaj ima broj učenika u razredu? Kakva sredstva imaju na raspolaganju nastavnici? Imaju li deca pristup savremenoj opremi? Istražite bezbednost školskih zgrada.
- Da li je dozvoljeno „alternativno“ obrazovanje? U odnosu na standardne škole, kakvi su nastavni metodi, pohađanje, disciplina i rezultati u „alternativnom“ obrazovanju?
- Kako se škole nose s „nevaljalom“ decom? Da li su kazne blage ili stroge? Da li nastavnici još uvek primenjuju fizičko kažnjavanje? Da li deca koja su izbačena iz škole imaju pravo žalbe? Šta se potom dešava s njima? Kako se škole nose sa nasiljem? Ima li nasilja nad nastavnicima i, ako ga ima, šta su uzroci za to?

Obrazovanje

- ▶ Da li vam je poznato kako obrazovni sistem u vašoj zemlji treba da funkcioniše? Da li ste posećivali obrazovne ustanove i upoznali se sa problemima, promenama i pozitivnim inicijativama u sistemu obrazovanja?
- ▶ Da li vaše novine ili radijska/televizijska stanica imaju posebnu rubriku za obrazovanje? Ko priprema materijal za objavljivanje – specijalizovani izveštači, stručnjaci za obrazovanje, nastavnici? Kako se podstiču deca i mladi da daju doprinos medijskom izveštavanju?
- ▶ Da li u svoje izveštaje o obrazovanju unosite stav učenika, razrednih starešina i direktora škola? Da li ste tražili stav roditelja, školskih nadzornika, učitelja i njihovih udruženja?
- ▶ Da li je deci jasno da njihove izjave mogu biti objavljene i da li ste proverili može li vaš članak izazvati teškoće na koje ona nisu ni pomišljala?
- ▶ Kako možete pomoći deci da razumeju ulogu medija u društvu? Da li je vaše preduzeće razmotrilo kako da formom informacija privuče decu, pa čak i da pomogne nastavnicima u radu?
- ▶ Kako vaša medijska organizacija koristi Internet? Da li je napravila istraživanje kako ga koriste deca? Da li proizvodi materijale kojima bi deca želela da pristupe elektronskim putem? Da li je razmotrila kako da se mladi zainteresuju za vesti, događaje i medijske proizvode kroz razvijanje interaktivnih veza sa školama?

Deca i kriminal

- Imajte u vidu širi kontekst kada pišete o deci i kriminalu. Mladi će pre biti žrtve nego počinioци krivičnog dela. Istaknite ljudske dimenzije koje se kriju iza statističkih podataka. Pokažite deci kako da se zaštite od nevolja.
- Da li zakon tretira decu i mlade drugačije nego odrasle? Kako se gleda na mlade žrtve zločina i kakav je odnos prema njima? Kako se štite prava maloletnih počinilaca odnosno osumnjičenih za krivična dela i kako se to nadgleda? Da li su sudije, advokati, policajci i zatvorski čuvari prošli obuku o pravima deteta? Može li se očekivati da će se deci verovati manje ili više nego odraslima?
- Kako deca gledaju na policiju? Kakav je odnos policije prema deci, posebno prema deci ulice i uhapšenoj deci?
- Ispitajte ograničenja koja se odnose na novinarsko izveštavanje o deci koja su ušla u pravosudni sistem, npr. o slučajevima na sudu, o deci u pritvoru i na rehabilitaciji. Da li su ta ograničenja odgovarajuća? Postoji li zakonska zabrana otkrivanja imena dece osumnjičene za kršenje zakona?
- Da li je pravni sistem usmeren na rehabilitaciju ili na kažnjavanje? Da li se fizičko kažnjavanje i dalje koristi u ustanovama, odnosno da li je predviđeno kao kazna za neko krivično delo? Istražite koliko je dece u svim vrstama socijalnih i kaznenih ustanova i u kakvim uslovima ona žive. Da li se zadržavanje u tim ustanovama koristi samo kao krajnje rešenje? Da li su službe za nadzor uslovne kazne i za rehabilitaciju dece odgovarajuće i delotvorne?
- Ispitajte upotrebu droge i udisanje isparenja razređivača i drugih hemikalija među decom. Zašto uzimaju drogu? Da li se lako dolazi do opasnih droga? Da li se protiv dece podnosi optužba za krivično delo ili im se pomaže terapijom i rehabilitacijom? Pitaju li se deca o načinu i sadržaju obrazovanja o drogama i radu službi za rehabilitaciju?

Deca i kriminal

► Nasilničko i antisocijalno ponašanje dece bez izuzetka ima korene u nasilju odraslih i njihovom stavu prema deci. Da li vaše izveštavanje implicira da maloletni počinioci odnosno osumnjičeni za krivično delo zaslužuju manja prava nego ostali ljudi?

► Da li izbegavate nepotrebno korišćenje imena i fotografija mladih prestupnika? Bezrazložno identifikovanje može da ih izloži dodatnom riziku, npr. kroz stigmatizovanje, i da im umanjí mogućnosti za rehabilitaciju. Time se takođe uskraćuju njihova prava.

► Jeste li utvrdili imaju li deca koju su javnost ili vlast optužili priliku da odgovore? Nemojte da pretpostavljate da su se deca upustila u kriminalnu aktivnost samo zato što su beskućnici.

► Da li o deci izveštavate i posle hapšenja, pa i nakon što budu optužena? Da li su ona bezbedna? Ako im je uskraćena sloboda kretanja, u kakvim uslovima žive? Da li su zatvorena sa drugom decom ili s odraslima? Da li mogu dobiti pomoć, npr. pravno ili neko drugo savetovanje?

► Da li je vaše izveštavanje o narkomaniji i zloupotrebi opojnih sredstava tačno i potkrepljeno naučnim dokazima? Lažne i senzacionalističke tvrdnje ne pomažu u stvaranju razumnog stava o pomoći zavisnicima i o osuđivanju trgovaca drogom. Da li ste istražili ko decu snabdeva drogom? Najveći deo javnosti osnovne informacije dobija iz medija – da li ste razmišljali, na primer, o tome da objavljujete izveštaje namenjene deci i roditeljima sa jasnim informacijama o različitom delovanju različitih vrsta droga ili o terapijskim procedurama?

Seksualno zlostavljanje i iskorišćavanje dece

- Izveštavajte o seksualnom obrazovanju i zakonima o seksualnim aktivnostima u kojima učestvuju deca. Kako se došlo do uzrasta u kome se prihvata pristanak na polni čin?
- Istražite seksualno zlostavljanje i iskorišćavanje dece i tabue u vezi s tim. Uzmite u obzir i dokaze iz drugih zemalja o razmerama seksualnog zlostavljanja unutar porodice. Da li se prikupljaju i objavljuju tačni podaci? Da li sva deca (pa i deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom te deca u zatvorskim ustanovama) mogu bezbedno da se žale na zlostavljanje u porodici, školi ili ustanovi u kojoj se nalaze? Kako su policija, nastavnici, socijalni i zdravstveni radnici obučeni za rad sa njima? Kako su uređeni poverljivost, zaštita, podrška i savetovališta za decu?
- Da li su proizvodnja, širenje ili posedovanje pornografije za koju se koriste deca krivično delo? Istražite efikasnost mera za sprečavanje zlostavljanja i prostitucije dece i za njihovu zaštitu od pornografije, telefonskih „seks linija“ i pornografije na Internetu.
- Pišite o pravnim procedurama koje se pokreću na osnovu prijave. Da li deca-svedoci imaju zaštitu i podršku? Da li se tretiraju kao kriminalci ili im se nanosi zlo tokom istrage? Da li državljani ili lica s pravom boravka u vašoj zemlji mogu da budu osuđeni ili izručeni zbog zlostavljanja ili iskorišćavanja dece u drugoj zemlji?
- Sprovedite istraživanje o seksualnom zlostavljanju dece uz dužnu bezbednosnu i profesionalnu podršku, i za decu i za reportera. Bezbednost dece koja su iskorišćavana bilo komercijalno bilo u porodici mora biti na prvom mestu.
- Turistička industrija je počela da upozorava javnost na pojavu da turisti seksualno zloupotrebljavaju decu. Da li se u vašoj zemlji sudi ljudima koji zloupotrebe decu u drugim zemljama?

Seksualno zlostavljanje i iskorišćavanje dece

► Da li je vaša priča o seksualnom zlostavljanju ili seksualnom iskorišćavanju dece u komercijalne svrhe tačna do poslednjeg detalja? Da nije previše senzacionalistička, čak i ako razotkriva kriminalnu aktivnost ili nemar vlasti?

► Da li ste zlostavljanu ili iskorišćavanu decu predstavili kao žrtve, kao kriminalce ili kao ljudska bića koja imaju prava i dostojanstvo? Da li ste omogućili deci da sama govore o sebi i da li je to bilo potrebno? Da li tekst ili fotografije nesmotreno otkrivaju identitet zlostavljanog deteta? Da li priča pruža informacije o tome kako se može doći do ugroženog deteta?

► Da li su deca pristala da ih fotografišete? Da li ste za to dobili i saglasnost odgovorne odrasle osobe? Da li je odrasla osoba bila prisutna? Da li slike kojima ste ilustrovali priču seksualizuju decu, odnosno da li stvaraju utisak da dete dobrovoljno učestvuje u zlostavljanju ili iskorišćavanju? Kako ste osigurali da fotografije dece ne mogu da se zloupotrebe?

► Da li vaš izveštaj veliča „seks turizam“, pornografiju ili neki drugi oblik iskorišćavanja dece? Da li ste obezbedili da se vaš tekst ne pojavi u kontekstu otvoreno seksualnog materijala ili materijala koji reklamira seksualne usluge?

► Kakve su posledice po decu moguće posle objavljivanja vašeg priloga o toj deci? Postoji li sistem podrške koji će ih zaštititi? Postoji li poverljiva telefonska linija preko koje ljudi mogu prijavljivati slučajeve zlostavljanja ili iskorišćavanja? Da li postoji podrška za reportere koji dožive traumu dok izveštavaju o ovim temama?

Odgovornost države

- Kako vaša država sprovodi Konvenciju o pravima deteta? Da li je ispunila obavezu da objavi načela i odredbe *Konvencije*? Da li kasni sa podnošenjem izveštaja Komitetu za prava deteta u Ženevi? Ako kasni, šta su razlozi? Da li je bilo javne rasprave?
- Da li je odgovor Komiteta za prava deteta dobio publicitet? Šta se planira da se učini povodom toga? Kada je rok za podnošenje sledećeg izveštaja? Istražite rad Komiteta. Intervjuišite njegovog predstavnika za vaš deo sveta.
- Intervjuišite one koji su zaduženi da prate primenu Konvencije u vašoj zemlji. Temeljito ih ispitajte o napretku ili nepostojanju napretka. Pitajte decu šta od njih žele da saznaju. Potražite zvanične izjave sa obećanjima koja se odnose na politiku u interesu dece i na aktivnosti povodom posebnih problema koji pogađaju decu.
- Kako je država uključila nevladine organizacije u rad na poboljšavanju života dece? Da li su te organizacije podnele svoj izveštaj Komitetu za prava deteta? Koliko su tačni dokazi koje su ove organizacije prikupile i da li ti dokazi dovode u pitanje tvrdnje države?
- Pišite o kampanjama za poboljšanje života dece u vašoj zemlji. Šta deca misle o njima? Uporedite život dece sa detinjstvom njihovih roditelja.

Odgovornost države

- ▶ Da li vaši izveštaji pomažu da javnost bolje razume prava deteta i ulogu državne politike u promovisanju i zaštiti tih prava?
- ▶ Novinari su u idealnom položaju da zahtevaju akciju države u ispunjavanju međunarodnih obaveza. Da li vaša medijska kuća može pokrenuti kampanju koja bi u javnosti i kod političara podigla svest o *Konvenciji*?
- ▶ Da li ste razgovarali sa stručnjacima, sa aktivistima za prava deteta i sa decom da biste saznali za probleme sa kojima se deca u vašoj zemlji suočavaju?
- ▶ Da li ste od lokalne i centralne vlasti tražili objašnjenja za nedostatke u uspostavljanju usluga za decu i u zaštiti njihovih prava?
- ▶ Da li ste omogućili da vlast i civilno društvo čuju glas dece?
- ▶ Da li proveravate tvrdnje nevladinih organizacija i skrećete pažnju na njihove uspehe i nedostatke?
- ▶ Da li ste razmotrili načine na koje vaša medijska organizacija, u saradnji s nevladinim sektorom, može da ponudi informacije i izradi uputstva za sve one koji vam se obrate jer ih je vaš medijski izveštaj zainteresovao?

Rezime Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta za novinare

Preambula se poziva na osnovne principe Ujedinjenih nacija – naročito na duh mira, dostojanstva, tolerancije, slobode, jednakosti i solidarnosti – i na odredbe relevantnih sporazuma i deklaracija o ljudskim pravima.

U Konvenciji se ne spominje uloga i odgovornost novinara, ali oni kao čuvari javnog interesa imaju posebnu ulogu onda kada se vlast ogluši o svoje obaveze prema deci.

1. Definicija deteta

Svaka osoba koja nije navršila osamnaest godina života ukoliko se, po zakonu, punoletstvo ne stiće ranije.

2. Nediskriminacija

Sva prava se odnose na svu decu bez izuzetaka, a država je obavezna da zaštiti decu od svake diskriminacije. Država ne sme da prekrši nijedno pravo i mora da preduzme mere za jačanje svih prava.

3. Najbolji interes deteta

Sve aktivnosti koje se tiču deteta moraju u punoj meri uzeti u obzir ono što je

najbolje za njega. Država je dužna da obezbedi odgovarajuću brigu ako to ne čine roditelji ili drugi čija je to obaveza.

4. Ostvarivanje prava

Država je dužna da se stara o ostvarivanju prava iz *Konvencije*.

5. Roditeljsko staranje

Država ima obavezu da poštuje prava i odgovornosti roditelja ili šire porodice da obezbede odgovarajuće vaspitanje dece kako bi deca mogla da koriste prava koja im pripadaju.

6. Opstanak i razvoj

Dete ima neotuđivo pravo na život, a država mora da obezbedi maksimalne uslove za opstanak i razvoj deteta.

7. Ime i državljanstvo

Svako dete od rođenja ima pravo na ime i na državljanstvo.

8. Očuvanje identiteta deteta

Država je obavezna da zaštiti i, ako je potrebno, ponovo ustanovi osnove identiteta deteta (ime, državljanstvo, porodične veze).

9. Odvajanje od roditelja

Deca imaju pravo da žive sa svojim roditeljima, osim ako to nije u suprotnosti s najboljim interesom deteta; dete ima pravo da održava kontakt sa roditeljima ako je odvojeno od jednog ili od oba roditelja; dete ima pravo da ga država obavesti o statusu i mestu boravišta roditelja ako ga je država odvojila od roditelja.

10. Spajanje porodice

Deca i njihovi roditelji imaju pravo da odu iz svake zemlje i da se vrate u svoju zemlju kako bi se ponovo okupili ili očuvali odnos roditelj–dete.

11. Nezakonito prebacivanje i nevraćanje deteta

Država je obavezna da pokuša da spreči i reši otimanje ili zadržavanje dece u drugoj zemlji od strane roditelja ili treće strane.

12. Izražavanje mišljenja deteta

Dete ima pravo da izrazi svoje mišljenje i da se to mišljenje uzme u obzir u svakom slučaju ili procesu koji se tiče deteta.

13. Sloboda izražavanja

Deca imaju pravo da dobiju i saopšte informacije i da izraze svoje stavove, ukoliko to ne ugrožava prava drugih.

14. Sloboda mišljenja, savesti i veroispovesti

Dete ima pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti, u skladu s uputstvima roditelja i državnim propisima.

15. Sloboda udruživanja

Dete ima pravo da se sastaje sa drugima te da se učlanjuje u društva i osniva ih ukoliko to ne ugrožava prava drugih.

16. Zaštita privatnosti

Dete ima pravo na zaštitu od mešanja u njegov privatni život, porodicu, dom i prepisku i na zaštitu od klevete/uvrede.

17. Pristup odgovarajućim informacijama

Mediji imaju obavezu da šire informacije koje imaju društvenu, moralnu, edukativnu i kulturnu korist za decu i koje poštuju izvornu kulturu dece. Država treba da preduzme mere koje će podsticati objavljivanje materijala

od značaja za decu, ali i da decu zaštiti od štetnog materijala.

18. Odgovornost roditelja

Oba roditelja imaju zajedničku odgovornost za podizanje dece, a država treba da ih u tome podrži.

19. Zaštita od zlostavljanja i zanemarivanja

Država je dužna da zaštiti decu od svih oblika fizičkog i mentalnog nasilja roditelja ili drugih koji su zaduženi za staranje o deci te da uspostavi programe sprečavanja nasilja i lečenja od nasilja.

20. Zaštita dece bez porodice

Država je dužna da obezbedi posebnu zaštitu dece odvojene od porodice i da obezbedi da toj deci budu dostupni odgovarajuće alternativno porodično staranje ili smeštaj u ustanovama, vodeći pritom računa o izvornoj kulturi deteta.

21. Usvajanje

U zemljama gde je usvajanje priznato i/ili dozvoljeno, ono se može sprovesti samo ako je to u najboljem interesu deteta, uz sve potrebne dozvole i uz dozvolu nadležnih organa vlasti.

22. Dete-izbeglica

Posebnu zaštitu treba obezbediti deci koja su izbeglice ili traže izbeglički status, a država koja pruža tu zaštitu i pomoć dužna je da sarađuje s kompetentnim organizacijama.

23. Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom imaju pravo na posebnu negu, obrazovanje i obuku kako bi im se pomoglo da postignu najveći mogući stepen samopouzdanja i angažovanja i kako bi mogla da vode potpun i aktivan društveni život.

24. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Dete ima pravo na najviši stepen zdravstvene zaštite i na pristup zdravstvenim i medicinskim uslugama, pre svega na osnovnu i preventivnu zdravstvenu zaštitu, na obrazovanje o javnom zdravlju i na smanjenje smrtnosti novorođenčadi. Država je obavezna da radi na iskorenjivanju štetnih običaja. Nužna je međunarodna saradnja da bi se osiguralo pravo dece na zdravstvenu zaštitu i pravo pristupa zdravstvenim službama.

25. Periodična provera smeštaja

Dete kojem je država našla smeštaj radi brige, zaštite ili lečenja ima pravo da se svi aspekti tog prebivališta redovno proveravaju.

26. Socijalna zaštita

Dete ima pravo na socijalnu zaštitu, što podrazumeva i socijalno osiguranje.

27. Životni standard

Svako dete ima pravo na odgovarajući životni standard. Roditelji imaju primarnu odgovornost da detetu obezbede odgovarajući životni standard. Obaveza države je da pomogne i osigura materijalnu pomoć ako je potrebna i može od odsutnih roditelja ili staratelja da zatraži da joj nadoknade te rashode.

28. Obrazovanje

Dete ima pravo na obrazovanje, a država je obavezna da osigura da bar osnovno obrazovanje bude besplatno i obavezno. Primena disciplinskih mera u školama mora uvažavati ljudsko dostojanstvo deteta. Država će se uključiti u međunarodnu saradnju kako bi se obezbedilo poštovanje ovog prava.

29. Ciljevi obrazovanja

Država mora da prihvati obrazovanje koje ima za cilj razvoj ličnosti i talenta deteta i koje ga priprema za

aktivan život kada odraste, uz poštovanje osnovnih ljudskih prava, izvorne kulturne i kulturnih vrednosti deteta, kao i svih drugih prava.

30. Deca etničkih manjina i starosedelačkog stanovništva

Deca pripadnici etničkih manjina i starosedelačkih zajednica imaju pravo da uživaju sopstvenu kulturu, da ispovedaju svoju veru i da koriste svoj jezik.

31. Slobodno vreme, rekreacija i kulturne aktivnosti

Deca imaju pravo na slobodno vreme, igru i učestvovanje u kulturnim i umetničkim aktivnostima.

32. Dečji rad

Država je obavezna da zaštiti dete od rada koji ugrožava njegovo zdravlje, obrazovanje ili razvoj i obavezna je da propiše minimalnu starost za zapošljavanje i da reguliše uslove zaposlenja.

33. Zloupotreba droga

Dete ima pravo na zaštitu od upotrebe narkotika i psihotropnih supstanci i od uključivanja u njihovu proizvodnju ili distribuciju.

34. Seksualno iskorišćavanje

Dete ima pravo na zaštitu od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja, što se odnosi i na prostituciju i pornografiju.

35. Trgovina decom i otmica

Država je obavezna da preduzme sve mere da spreči otmicu dece, prodaju dece i trgovinu decom.

36. Drugi oblici iskorišćavanja

Dete ima pravo na zaštitu od svih drugih oblika iskorišćavanja koji nisu navedeni u članovima 32–35.

37. Mučenje i lišenje slobode

Zabranjeni su mučenje, okrutni postupci ili kažnjavanje, kao i kazna doživotnog zatvora i smrtna kazna. Hapšenje i svaki drugi oblik lišavanja slobode mogu biti samo krajnje rešenje, i to u najkraćem mogućem periodu. Deca imaju pravo na odgovarajući tretman, na odvajanje od odraslih zatvorenika, na kontakt sa svojom porodicom i na pristup pravnoj i drugoj pomoći.

38. Oružani sukobi

Države su obavezne da poštuju i obezbede poštovanje pravila humanitarnih zakona koji se odnose na decu. Dete mlađe od 15 godina ne sme direktno učestvovati u oružanim sukobima niti sme biti regrutovano u oružane snage. Svoj deci pogođenoj oružanim sukobom moraju se obezbediti zaštita i staranje.

39. Oporavak

Država je dužna da obezbedi odgovarajući fizički i psihički oporavak i socijalnu reintegraciju dece koja su žrtve oružanih sukoba, mučenja, zanemarivanja, zlostavljanja ili iskorišćavanja.

40. Maloletničko pravosuđe

Dete za koje se sumnja ili zna da je izvršilo krivično delo ima pravo na postupak tokom kojeg se poštuju njegova ljudska prava, a naročito na poštovanje svih onih aspekata pravnog procesa, uključujući pravnu ili drugu pomoć, koji se odnose na pripremu i iznošenje odbrane. Kada god je to moguće, treba izbegavati sudski postupak i smeštaj u kaznene institucije.

41. Poštovanje postojećih standarda

Ako su standardi važećih nacionalnih ili međunarodnih zakona viši od standarda u ovoj

Konvenciji, primenjuju se viši standardi.

42–54. Objavljivanje i sprovođenje *Konvencije*

- Država je dužna da sa pravima iz ove *Konvencije* upozna i odrasle i decu.
- Države biraju Komitet za prava deteta, koji čini deset stručnjaka, radi razmatranja izveštaja koje potpisnice *Konvencije* podnose posle dve godine, odnosno svakih pet godina posle ratifikacije.
- Ti izveštaji moraju da budu dostupni javnosti.
- Komitet može da predloži da se izrade posebne studije o konkretnim pitanjima prava deteta i svoju procenu izveštaja može da predstavi državi potpisnici na koju se ona odnosi, kao i Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija.
- Da bi se podstaklo sprovođenje *Konvencije* i unapredila međunarodna saradnja, od tela kao

što su Međunarodna organizacija rada, Svetska zdravstvena organizacija, Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) i Fond Ujedinjenih nacija za decu (UNICEF) očekuje se da daju savete Komitetu, a imaju pravo i da prisustvuju njegovim sastancima.

- Ove organizacije i druga nadležna tela, pa i nevladine organizacije sa konsultativnim statusom pri Ujedinjenim nacijama, mogu Komitetu pružiti relevantne informacije ili savete koji će pomoći u optimalnoj primeni *Konvencije*.

TEKST U CELINI

Konvencija i fakultativni protokoli na srpskom jeziku: http://www.unicef.org/serbia/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima%281%29.pdf

Na engleskom jeziku: www.ohchr.org/english/law/crc.htm

Na 38 jezika: www.unicef.org/magic

Fakultativni Protokol o dečijoj prostituciji i dečijoj pornografiji: www.ohchr.org/english/law/crc-sale.htm

Fakultativni Protokol o učešću dece u oružanim sukobima: www.ohchr.org/english/law/crc-conflict.htm

Protokol iz Palerma protiv trgovine decom: www.ohchr.org/english/law/protocoltraffic.htm

Milenijumski ciljevi razvoja UN

Milenijumske ciljeve Ujedinjenih nacija, blisko povezane s Konvencijom UN o pravima deteta, potpisala je 191 država članica Ujedinjenih nacija. Praćenje napretka ciljeva koje su same zemlje postavile može biti tema zanimljivih i informativnih članaka. Ujedinjene nacije su čak objavile pojedinosti o tome kako meriti dostignuća svake zemlje u ostvarivanju Milenijumskih ciljeva.

1. Iskoreniti krajnje siromaštvo i glad

U periodu 1990–2015. prepoloviti procenat ljudi čiji su prihodi manji od 1 USD dnevno i procenat stanovništva koje pati od gladi.

2. Postići opšte osnovno obrazovanje

Do 2015. godine osigurati da sva deca, podjednako dečaci i devojčice, imaju mogućnost da dovrše osnovno obrazovanje.

3. Promovisati jednakost među polovima i dati veća prava ženama

Eliminisati razlike među polovima u pogledu osnovnog i srednjeg obrazovanja, ukoliko je to moguće do 2005. godine, a na svim nivoima obrazovanja najkasnije do 2015. godine.

4. Smanjiti smrtnost dece

U periodu 1990–2015. smanjiti smrtnost kod dece mlađe od pet godina za dve trećine.

5. Poboljšati zdravlje majki

U periodu 1990–2015. smanjiti stopu smrtnosti majki/porodilja za tri četvrtine.

6. Izboriti se sa HIV-om/sidom, malarijom i ostalim bolestima

- Do 2015. zaustaviti širenje i započeti iskorenjivanje HIV-a/ side.
- Do 2015. zaustaviti širenje i započeti iskorenjivanje malarije i drugih ozbiljnih bolesti.

7. Osigurati održivost prirodne sredine

- Integrisati principe održivog razvoja u politiku i programe države i okrenuti proces propadanja prirodnih resursa u suprotnom smeru.
- Do 2015. prepoloviti procenat ljudi koji nemaju trajni pristup ispravnoj pijaćoj vodi.
- Postići značajno poboljšanje životnih uslova za barem 100 miliona stanovnika koji žive u sirotinjskim četvrtima do 2020. godine.

8. Razvijati globalno partnerstvo za razvoj

- Dalje razvijati otvorenu, regulisanu, predvidivu i nediskriminativnu trgovinu i finansijske sisteme (što podrazumeva opredeljenje za dobro upravljanje te razvoj i smanjenje siromaštva, i na nacionalnom i na internacionalnom nivou).
- Posvetiti se rešavanju posebnih potreba najnerazvijenijih zemalja (što podrazumeva izvoz koji je oslobođen tarifa i kvota, pojačano otpisivanje duga prezaduženim siromašnim zemljama, poništavanje zvaničnih bilateralnih dugova i veću pomoć za razvoj zemljama koje su posvećene smanjenju siromaštva).
- Posvetiti se rešavanju posebnih problema zemalja bez izlaza na more i malih ostrvskih zemalja u razvoju.
- Posvetiti se rešavanju dužničkih problema zemalja u razvoju kroz mere usmerene na dugoročnu održivost duga.
- Razviti i primeniti strategije za pristojne i produktivne poslove za mlade u saradnji sa zemljama u razvoju.
- U saradnji sa farmaceutskim kompanijama obezbediti pristup osnovnim lekovima u zemljama u razvoju i njihove povoljnije cene.
- U saradnji sa privatnim sektorom učiniti da korist od novih tehnologija, naročito informacionih i komunikacionih, bude pristupačna.

(Vidi: <http://www.prsp.gov.rs/mcr/index.jsp>, www.un.org/millenniumgoals, http://milleniumindicators.un.org/unsd/mi/_goals.asp)

Svet po meri deteta?

Generalna skupština UN je 2002. godine, na posebnoj sednici, usvojila Deklaraciju koja predstavlja koristan standard za merenje politike i dostignuća vlada i drugih koji se bave dobrobiti dece.

1. Deca na prvom mestu

U svim aktivnostima u vezi s decom prioritet će biti najbolji interes deteta.

2. Iskoreniti siromaštvo, ulagati u decu

Potvrđujemo obećanje da ćemo tokom jedne generacije prekinuti krug siromaštva, ujedinjeni u uverenju da su ulaganje u decu i ostvarivanje njihovih prava među najdelotvornijim načinima za iskorenjivanje siromaštva. Hitno se mora preduzeti akcija za eliminisanje najgorih oblika rada dece.

3. Ne ostaviti nijedno dete

Svaka devojčica i svaki dečak su rođeni slobodni i jednaki u dostojanstvu i pravima; zato moraju prestati svi oblici diskriminacije koji pogađaju decu.

4. Brinuti o svakom detetu

Deca moraju imati najbolji mogući početak života. Njihov opstanak, zaštita, odrastanje i razvoj u dobrom zdravlju i uz odgovarajuću ishranu predstavljaju suštinske temelje ljudskog razvoja. Udruženim naporima borićemo se protiv zaraznih bolesti, rešavati osnovne uzroke pothranjenosti i negovati decu u bezbednoj sredini koja im omogućava fizičko zdravlje, mentalnu živost, emocionalnu sigurnost, društvenost i sposobnost učenja.

5. Školovati svako dete

Sve devojčice i svi dečaci moraju imati mogućnost da se školuju i mogućnost da završe potpuno osnovno obrazovanje koje je besplatno, obavezno i dobrog kvaliteta, kao temelj sveobuhvatnog obrazovanja. Moraju se ukloniti rodne razlike u osnovnom i srednjem obrazovanju.

6. Zaštititi decu od zla i eksploatacije

Deca se moraju zaštititi od svih oblika nasilja, zlostavljanja, eksploatacije i diskriminacije, kao i od svih oblika terorizma i otmica.

7. Zaštititi decu od rata

Deca se moraju zaštititi od strahota oružanog sukoba. Deca pod stranom okupacijom moraju se štiti u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom.

8. Suzbijati HIV/sidu

Deca i njihove porodice moraju se zaštititi od razornog uticaja HIV-a/side.

9. Slušati decu i obezbediti njihovo učešće

Deca i mladi su snalažljivi građani, sposobni da pomognu u izgradnji bolje budućnosti za sve. Moramo poštovati njihovo pravo da se, u skladu sa uzrastom i zrelošću, izraze i učestvuju u svemu što ih se tiče.

10. Zaštititi Zemlju za decu

Moramo čuvati prirodu, raznovrsnost života, lepotu i bogatstvo, sve što čini boljim život sadašnje generacije i budućih generacija. Na svaki način ćemo pomoći da se deca zaštite i da se smanje posledice koje po njih imaju prirodne nesreće i propadanje okoline.

(Vidi: www.unicef.org/specialsession/wfc/index.htm)

Uputstva i principi Međunarodne federacije novinara za izveštavanje o temama koje se tiču dece

Svi novinari i zaposleni u medijima imaju obavezu da održe najviše etičke i profesionalne standarde, a u okviru svoje delatnosti treba da šire informacije o Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima deteta i o njenom uticaju na nezavisnost novinarstva.

Medijske organizacije treba da probleme kršenja prava dece i pitanja u vezi s bezbednošću dece, privatnošću, sigurnošću, obrazovanjem, zdravljem i socijalnom pomoći, kao i sve oblike iskorišćavanja dece smatraju pitanjima koja su važna za istraživanje i javnu debatu. Deca imaju apsolutno puno pravo na privatnost, a jedini izuzeci od toga su utvrđeni ovim uputstvima.

Novinarske aktivnosti koje dotiču život i dobrobit dece moraju uvek uvažavati ranjivost dece.

Novinari i medijske organizacije će težiti da održavaju najviše standarde etičkog ponašanja kada izveštavaju o temama koje se tiču dece, a posebno će:

- težiti standardu savršenstva u pogledu tačnosti i osetljivosti kada izveštavaju o pitanjima koja se tiču dece;
- izbegavati planiranje i objavljivanje slika koje narušavaju medijski prostor dece, a koje su štetne po decu;
- izbegavati stereotipe i senzacionalizam u novinarskom materijalu u kome se pominju i deca;
- pažljivo odmeravati posledice objavljivanja svakog materijala koji se tiče dece i nastojati da se štetne posledice

po decu svedu na najmanju meru;

- izbegavati da vizuelno ili drugačije identifikuju decu, osim ukoliko se može dokazati da je to u interesu javnosti;
- dati deci, kada je moguće, pravo pristupa medijima da bi iznela svoje mišljenje bez ikakvih nametanja sa strane;
- obezbediti nezavisnu potvrdu informacija dobijenih od dece (vodeći računa naročito o tome da provera ne ugrozi decu koja su dala informacije);
- izbegavati korišćenje seksualizovanih slika dece;
- na pošten, otvoren i neposredan način dolaziti do slika i, kada je to moguće, uz pristanak dece ili za decu odgovornih odraslih, staratelja odnosno drugih lica koja o deci brinu;
- proveravati svaku organizaciju koja želi da govori o interesima dece ili da zastupa te interese;
- dolazeći do novinskog materijala o dobrobiti dece, neće plaćati ni deci ni roditeljima i starateljima, osim ako se utvrdi da je plaćanje u interesu deteta.

Novinari treba da kritički proveravaju izveštaje i tvrdnje vlasti svojih zemalja o sprovođenju Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta. Mediji ne treba da uočavaju stanje dece i o tome izveštavaju samo povodom nekog događaja, već da kontinuirano govore o procesima koji mogu dovesti ili dovode do takvih događaja.

Pokrenuto u Resifeu (Brazil) maja 1998, prihvaćeno na Kongresu IFJ u Seulu 2001. godine.

UNICEF je izradio svoje
Uputstvo za etičko izveštavanje o deci:

http://www.unicef.org/serbia/media_18797.html

Uputstvo Evropske zdravstvene komunikacione mreže za izveštače specijalizovane za zdravstvo

Evropska zdravstvena komunikaciona mreža Svetske zdravstvene organizacije je 2000. godine usvojila ovo uputstvo za dobru praksu kao završni dokument. Nacrt Uputstva, koji je 1998. pripremila organizacija PressWise (MediaWise), razrađivan je dve godine u saradnji sa stručnjacima iz zdravstva za odnose s javnošću, sa novinarima i Međunarodnom federacijom novinara.

1. Prvo, nastojte da ne činite zlo. Prava čoveka i javno dobro su od najvećeg značaja.
2. Utvrdite kako stvari stoje. Proverite činjenice i izvore, čak i ako zbog toga propustite rok za predaju teksta.
3. Ne budite lažnu nadu. Budite posebno obazrivi kada izveštavate o tvrdnjama o „čudotvornom lečenju“ ili mogućoj „opasnosti po zdravlje“.
4. Vodite računa o mogućim skrivenim interesima. Zapitajte se: „Kome ova tema najviše koristi?“
5. Ne dopustite da vas iko navede na nešto. Uvek jasno naznačite da je neki napis sponzorisan.
6. Nikada ne otkrivajte izvore informacija koje su date u poverenju.
7. Uvek poštuju privatnost bolesnih i hendikepiranih osoba i njihovih porodica.
8. Vodite računa o posledicama svog priloga. Imajte na umu da bolesne osobe, a posebno deca, treba da žive i pošto mediji izgube interesovanje za njih.
9. Nikada se ne mešajte u tuđi bol. Poštujte osećanja ožalošćenih, posebno u vreme katastrofa. Kada god je to moguće, treba izbegavati foto-portrete ili TV snimke žrtava i njihovih porodica.
10. Ako u nešto sumnjate, izostavite to.

Kalendar „prilika“

Uvek je korisno ako imate povod za neki članak. Ovaj izbor međunarodnih datuma nudi neke sugestije. U svakoj zemlji ima mnogo više posebnih prilika, godišnjica i događaja u kulturi ili verskih praznika u vezi s kojima se može naći „dečiji ugao“.

Mart

- 8. Međunarodni dan žena
- 21. Međunarodni dan ukidanja rasne diskriminacije
- 22. Svetski dan vode
- 24. Svetski dan borbe protiv tuberkuloze

April

- 7. Svetski dan zdravlja

Maj

- 3. Svetski dan slobode štampe
- 31. Svetski dan borbe protiv duvana

Jun

- 4. Međunarodni dan dece-žrtava agresije
- 12. Svetski dan protiv dečjeg rada
- 26. Međunarodni dan protiv korišćenja i šverca droge
- 26. Međunarodni dan podrške žrtvama zlostavljanja

Avgust

- 9. Međunarodni dan domorodačkog stanovništva
- 12. Međunarodni dan omladine
- 23. Međunarodni dan sećanja na ukidanje trgovine robovima

Septembar

- 8. Međunarodni dan pismenosti
- 21. Međunarodni dan mira

Oktober

- 5. Svetski dan učitelja
- 16. Svetski dan hrane
- 24. Dan Ujedinjenih nacija

Novembar

- 20. Svetski dan dece
- 25. Međunarodni dan ukidanja nasilja nad ženama

Decembar

- 1. Svetski dan side
- 2. Međunarodni dan ukidanja ropstva
- 3. Međunarodni dan osoba sa posebnim potrebama
- 5. Međunarodni dan dobrovoljaca
Međunarodni dan emisija koje prave deca
- 10. Dan prava čoveka
- 18. Međunarodni dan migranata

Korisni međunarodni kontakti

Mnoge od ovih međunarodnih organizacija imaju svoja predstavništva ili filijale u svakoj zemlji.

1. Organizacije koje se bave pravima deteta

Amnesty International

99-119 Rosebery Avenue,
London, EC1R 4RE, UK
Tel: +44 20 7814 6200
Faks: +44 20 7833 1510
E-adresa: amnesty.is@amnesty.org
org
Vebsajt: www.amnesty.org

Anti-Slavery International

Thomas Clarkson House, The
Stable Yard, Broomgrove Road,
London, SW9 9TL, UK
Tel: +44 20 7501 8920
Faks: +44 20 7738 4110
E-adresa: info@antislavery.org
Vebsajt: www.antislavery.org

Centre for the Study of Children, Youth and Media

Institute of Education, London
University, 20 Bedford Way,
London WC1H 0AL, UK
Tel: +44 207 612 6515
Faks: +44 207 612 6177
E-adresa: d.buckingham@ioe.ac.uk
Vebsajt: www.ccsonline.org.uk/mediacentre/main.html

ChildHope

Lector Court, 151 Farringdon
Road,
London EC1 3AF, UK
Tel: +44 207 833 0868
Faks: +44 207 833 2500
E-adresa: chuk@gn.apc.org
Vebsajt: www.childhopeuk.org

Children and Armed Conflict Unit

Human Rights Centre, Essex
University,
Wivenhoe Park,
Colchester, CO4 3SQ, UK
Tel: +44 1206 873 483
Faks: +44 1206 874 026
E-adresa: armedcon@essex.ac.uk
Vebsajt: www.esex.ac.uk/armedcon

Children Express Worldwide

Exmouth House, 3-11 Pine
Street,
London, EC1R 0JH, UK
Tel: +44 207 833 2577
Faks: +44 207 278 7722
E-adresa: enquiries@childrens-express.org
Vebsajt: www.childrens-express.org

**Childwatch International
Research Network**

P.O. Box 1132 Blindern, N-0317
Oslo, Norway
Tel: +47 22 85 43 50
Faks: +47 22 85 50 28
E-adresa: childwatch@ulo.no
Vebsajt: www.childwatch.uio.no

**Coalition to Stop the Use of
Child Soldiers**

2nd floor, 2-12 Pentonville Road,
London, N1 9FP, UK
Tel: +44 20 7713 2761
Faks: +44 20 7713 2794
E-adresa: info@child-soldiers.org
Vebsajt: www.child-soldiers.org

**Committee on the Rights of
the Child**

c/o Office of the United Nations
High Commissioner for Human
Rights,
8-14 Avenue de la Paix,
1211 Geneva 2, Switzerland
Tel: +41 22 917 9000
Faks: +41 22 917 9022
E-adresa: crc@ohchr.org
Vebsajt: [www.unhchr.ch/html/
menu2/6/crc](http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc)

**Concerned for Working
Children**

303/2 L B Shastri Nagar,
Vimanapura Post, Bangalore
560 017, Karnataka, India
Tel: +91 80 52 34 611
Faks: +91 80 52 34 258
E-adresa: cwc@pobox.com
Vebsajt: www.workingchild.org

**Defence for Children
International**

Rue de Varembe 1, CH-121
Geneva 20, Switzerland
Tel: +41 22 734 05 58
Faks: +41 22 740 11 45
E-adresa: dci-hq@pingnet.ch
Vebsajt: www.defence-for-children.org

Early Childhood Unit

UNESCO, 7 Place de Fontenoy,
75352 Paris, 07 SP France
Tel: +33 01 45 68 08 12
Faks: +33 01 45 68 56 27
E-adresa: secretariat@unesco.org
Vebsajt: [www.unesco.org/
education/educprog/ecf](http://www.unesco.org/education/educprog/ecf)

Education International

5, Bd du Roi albert II (8th floor),
B-1210 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 224 0611
Faks: +32 2 224 0606
E-adresa: headoffice@ei-ie.org
Vebsajt: www.ei-ie.org

**End Child Prostitution,
Child Pornography and the
Trafficking of Children for
Sexual Purposes (ECPAT)
International**

328 Phaya Thai Road, Bangkok
10400, Thailand

Tel: +662 215 3388

Faks: +662 215 8272

E-adresa: info@ecpat.net

Vebsajt: www.ecpat.net

**European Council for Refugees
and Exiles**

103 Worship Street,
London, EC2A 2DF, UK

Tel: +44 207 377 7556

Faks: +44 207 377 7586

E-adresa: ecre@ecre.org

Vebsajt: www.ecre.org

EveryChild

4 Bath Place, Rivington St,
London,
EC2A 3DR, UK

Tel: +44 207 749 2468

Faks: +44 207 729 8339

E-adresa: paul.dimmick@
everychild.org.uk

Vebsajt: www.everychild.org.uk

Human Rights Internet

8 York Street, suite 302,
Ottawa, LOntario K1N 5S6
Canada

Tel: +1 613 789 7407

Faks: +1 613 789 7414

E-adresa: hri@hri.ca

Vebsajt: www.hri.ca

**Human Rights Watch –
Children's Rights Project**

350 Fifth Avenue, 34th Floor,
New York 10118-3229, USA

Tel: +1 212 290 4700

Faks: +1 212 736 1300

E-adresa: hrwnyc@hrw.org

Vebsajt: www.hrw.org/children

**International Centre of Films for
Children and Youn People**

3774 St-Denis, Bureau 200,
Montreal QC, Canada H2W 2M1

Tel: +1 514 284 9388

Faks: +1 514 284 0168

E-adresa: info@cifej.com

Vebsajt: www.cifej.com

**International Committee of the
Red Cross (ICRC)**

Public Information Centre, 19
avenue de la Paix,
CH 1202, Geneva, Switzerland

Tel: +41 22 734 60 01

Faks: +41 22 733 20 57

E-adresa: press.gva@icrc.org

Vebsajt: www.icrc.org

**International Confederation of
Free Trade Unions (ICFTU)**

5 Boulevard du Roi Albert II,
Bte 1,
1210 Brussels, Belgium

Tel: +32 22 24 0211

Faks: +32 22 01 5815

E-adresa: internetpo@icftu.org

Vebsajt: www.icftu.org

**International Federation of
Red Cross and Red Crescent
Societies**

PO Box 372,
CH-1211 Geneva 19, Switzerland
Tel: +41 22 730 4222
Faks: +41 22 733 0395
E-adresa: secretariat@ifrc.org
Vebsajt: www.ifrc.org

**Interantional Programme on
the Elimination of Child Labour
(IPEC)**

International Labour Organisation,
4, Route des Morillons, CH-1211,
Geneva 22, Switzerland
Tel: +41 22 799 8181
Faks: +41 22 799 8771
E-adresa: ipec@ilo.org
Vebsajt: www.ilo.org/public

Save the Children Alliance

2nd Floor, Cambridge House,
100 Cambridge Grove, London,
W6 0LE, UK
Tel: +44 208 748 2554
Faks: +44 208 237 8000
E-adresa: burkhard@save-children-alliance.org
Vebsajt: www.savethechildren.net

**International Society for the
Prevention of Child Abuse and
Neglect (ISPCAN)**

25 W.560 Geneva Road, Suite
L2C, Carol Stream, IL 60188,
USA
Tel: +1 630 221 1311
Faks: +1 630 221 1313
E-adresa: ISPCAN@ispcan.org
Vebsajt: www.ispcan.org

International Youth Foundation

32 South Side, suite 500,
Baltimore, MD 21202, USA
Tel: +1 410 951 1500
Faks: +1 410 347 1188
E-adresa: youth@iyfnet.org
Vebsajt: www.iyfnet.org

**Medzasi (First Children's
Embassy in the World)**

Str. Kosta Novakovik' 22a,
1000 Skopje, Macedonia
Tel: +389 2 46 53 16
Faks: +389 2 46 39 00
E-adresa: first@childrensembassy.org.mk
Vebsajt: www.childrensembassy.org.mk

**Minority Rights Group
International**

379 Brixton Road, London,
SW9 7DE, UK
Tel: +44 207 978 9498
Faks: +44 207 738 6265
E-adresa: minority.rights@mrgmail.org
Vebsajt: www.minorityrights.org

Street Kids International

38 Camden Street, suite 201,
Toronto M5V 1V1, Canada
Tel: +1 416 504 8994
Faks: +1 416 504 8977
E-adresa: ski@streetkids.org
Vebsajt: www.streetkids.org

Terre des Homme

Ruppenkampstrasse 11a,
D-49084 Osnabrueck, Germany
Tel: +49 541 7101 -0
Faks: +49 541 7072 33
E-adresa: info@tdh.de
Vebsajt: www.tdh.de

**United Nations Children's Fund
(UNICEF)**

3 United Nations Plaza,
New York NY 10017, USA
Tel: +1 212 326 7000
Faks: +1 212 887 7465
E-adresa: netmaster@unicef.org
Vebsajt: [www.unicef.org/
media/media_fastfacts.html](http://www.unicef.org/media/media_fastfacts.html)

**UNICEF Innocenti Research
Centre on Children's Rights**

Piazza SS, Annunziata 12
50122 Florence, Italy
Tel: +39 055 20 330
Faks: +39 055 24 4817
E-adresa: florence@unicef.org
Vebsajt: www.unicef-icdc.org

**United Nations High
Commissioner for Human
Rights (UNHCHR)**

8-14 Avenue de la Paix, 1211
Geneva 2, Switzerland
Tel: +41 22 917 9000
E-adresa: 1503@ohchr.org
Vebsajt: www.ohchr.org

War Child International

5-8 Anglers Lane,
London, NW5 3DG, UK
Tel: +44 207 916 9276
Faks: +44 207 916 9280
E-adresa: info@warchild.org.uk
Vebsajt: www.warchild.org

**World Bank – Early Child
Development**

1818 H Street, NW Washington,
DC 20433, USA
Tel: +1 202 473 1000
Faks: +1 202 477 6391
Vebsajt: [www.worldbank.org/
children](http://www.worldbank.org/children)

World Health Organisation

Avenue Appia 20,
1211 Geneva 2, Switzerland
Tel: +41 22 791 21 11
Faks: +41 22 791 31 11
E-adresa: info@who.int
Vebsajt: www.who.int

World Tourism Organisation

Capitan Haya 42, E-28020

Madrid, Spain

Tel: +34 91 567 8165

Faks: +34 91 567 8219

E-adresa: omt@world-tourism.org

Vebsajt: www.world-tourism.org

2. Medijske organizacije**Article 19**

6-8 Amwell street,
London EC1R 1UQ, UK

Tel: +44 207 278 9292

Faks: +44 207 278 7660

E-adresa: info@article19.org

Vebsajt: www.article19.org

Committee to Protect Journalists

330 7th Avenue, 11th Floor,
New York YK 10001, USA

Tel: +1 212 465 1004

Faks: +1 212 465 9568

E-adresa: info@cpj.org

Vebsajt: www.cpj.org

European Broadcasting Union

Ancienne Route 17A, CH-1218
Grand-Saconnex, Geneva,
Switzerland

Tel: +41 22 717 2111

Faks: +41 22 747 4000

E-adresa: evu@ebu.ch

Vebsajt: www.ebu.ch

INDEX on Censorship

6-8 Amwell Street, London, EC1R
1UQ, UK

Tel: +44 20 7278 2313

Faks: +44 20 7278

1878

E-adresa: [contact@
indexoncensorship.org](mailto:contact@indexoncensorship.org)

Vebsajt: www.indexonline.org

International Federation of Journalists

IPC-Residence Palace, Bloc C,
Rue de la Loi 155,
B-1040 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 235 22 00
Faks: +32 2 235 22 19
E-adresa: ifj@ifj.org
Vebsajt: www.ifj.org

MediaWise Trust (formerly PressWise)

38 Easton Business Centre,
Felix Rd, Bristol BS5 0HE, UK
Tel: +44 117 941 5889
Faks: +44 117 941 5848
E-adresa: train@mediawise.org.uk
Vebsajt: www.mediawise.org.uk

Young People's Media Network in Europe and Central Asia (YPMN)

c/o European Center for Media Competence,
Bergstrasse 8,
D-45770 Marl, Germany
Tel: +49 2365 502480
Faks: +49 12 125 125 21981
E-adresa: cschuepp@unicef.org

3. Odabrani veb-sajtovi

Advocates for Youth

US-based information service;
Section on youth sexuality
www.advocatesforyouth.org/gibtq.htm

BOES – Children's Rights Across the World

Multi-lingual links to children's rights and development organisations
www.boes.org

Child Helpline International

www.childhelplineinternational.org

Children's House

Links to child welfare experts
www.child-abuse.com/childhouse

Children's Rights Information Network

www.crin.org

Dart Centre for Journalism and Trauma Europe

www.dartcentre.org/europe

Defence for Children International

www.defence-for-children.org

European Union (EU) - Youth Programme

Multi-lingual youth information about European Union
http://europa.eu.int/comm/youth/index_en.html

Every Child

International charity working in Eastern Europe, Balkans and Caucasus
www.everychild.org.uk

Human Rights Watch

www.hrw.org

International News Safety Institute

NGO for protection of journalists
www.newssafety.com

Internet Watch

Combating sexual exploitation of children via the internet
www.iwf.org.uk

Internews Network

Non-profit organization supporting independent media in emerging democracies
www.intrenews.org

Media Activities and Good Ideas by, with and for Children (MAGIC)

www.unicef.org/magic

NGOs concerned with children and youth

www.ngo.org/links/index.htm

Safer Internet Programme

European Union initiative on Internet safety issues
www.safeinternet.org/index.asp

World Radio Forum

www.worldradioforum.org

Youth Guardian Services

Internet-based support for homosexual or transgender young people
www.youth-guard.org

...za bolje novinarstvo

The MediaWise (Reg. Charity No. 1076002)
38 Easton Business Centre, Felix Road, Bristol, B55 0HE, UK
Tel: +44 117 941 5889 Faks: +44 117 941 5848
E-adresa: train@mediawise.org.uk Vebsajt: www.mediawise.org.uk

Fond ujedinjenih nacija za decu
Regionalna kancelarija za Centralnu i
istočnu Evropu i Zajednicu nezavisnih država
Palais des Nations, CH-1211, Geneva 10, Switzerland
Tel: +41 22 909 5111 Faks: +41 22 909 5909
E-adresa: ceecisro@unicef.org Vebsajt: www.unicef.org

UNICEF u Srbiji
Svetozara Markovića 58 ,11000 Beograd, Srbija
Tel: +381 11 3602 100 Faks: +381 11 3602 199
E-adresa: belgrade@unicef.org Vebsajt: www.unicef/serbia, www.unicef.rs

Publikaciju je, u januaru 2005. godine, objavila organizacija MediaWise u saradnji sa Regionalnom kancelarijom UNICEF-a za Centralnu i istočnu Evropu i Zajednicu nezavisnih država.

© MediaWise & UNICEF

ISBN: 0-9547620-3-7